

граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах». 2005. Дніпро : Пороги. 43-45.

4. Дуднік Г., Данік Л. Англомовні запозичення в засобах масової інформації та особливості їх перекладу. *Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 48, том 3. 70-73.

5. Зірка В. В. Реклама і новомодні слова. *На терені юридичної і філологічної науки: зб. наук. пр., присвяч. 50-річчю від дня народж. і 25-річчю наук.-пед. діяльності проф. Ю. Ф. Прадіда*. 2006. Сімферополь: [б. в.]. 165–168.

6. Сімонок В. П. Семантико-функціональний аспект аналізу іншомовної лексики в сучасній українській мовній картині світу. 2000. Харків. 332с.

7. Стишов О. А. Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ початку ХХІ ст. *Studia philologica*. 2017. Випуск 9. 66-75.

Наталія Ручка,

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Гайда Ольга,

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

ЯВИЩЕ ЛІНГВОЦИДУ ЯК ФЕНОМЕН

Лінгвоцид – це поняття, яке описує систематичне знищення або спроби придушення мови певного народу чи національної групи. З давніх часів імперії та колоніальні держави намагалися зміцнити свій контроль, пригнічуючи культурну самобутність підкорених народів. Цей негативний феномен триває й донині, тому багато вчених почали ширше досліджувати явище лінгвоциду. Не винятком стали й українські науковці. Їхні дослідження спрямовані на розширення розуміння цього явища та розробку стратегій захисту мовної різноманітності у сучасному світі.

Метою статті є дослідити феномен лінгвоциду як свідомого знищення мови певної національності; вивчити різні типи та аспекти лінгвоциду; проаналізувати фактори, які сприяють лінгвоциду; розглянути наслідки лінгвоциду для різних держав та підкреслити важливість захисту мовної різноманітності.

Одним з найвідоміших дослідників, який вивчав загальне мовознавство і лінгводидактику є Ярослав Радевич-Винницький. У своїй праці «Лінгвоцид як форма геноциду», автор детально дослідив явище лінгвоциду, чітко зазначив різні його форми та прояви. Найбільш жорсткою формою є тотальний метод, що передбачає повне витіснення мови з усіх сфер життя. Однак використання такого радикального способу більш ускладнене, тому зазвичай застосовують вибірковий метод, тобто винищення мови лише у певних сферах життя. Автор також згадує такі аспекти лінгвоциду як політичний, демографічний, освітній, релігійний, історичний, соціально-психологічний [3].

Протягом багатьох століть ці аспекти застосовувались проти українського народу у межах Польської Республіки, Румунського королівства, Австро-Угорщини, але найбільші утиски були з боку Московського царства (згодом Російської імперії та СРСР). Першою згадкою лінгвоциду на українських землях вважають дату 1626 рік – цензурування в Москві унікального “Катехізису” Лаврентія Зизанія [5]. Спроби Московії витіснити національну мову здійснювались на постійній основі, і щоразу вони ставали більш масштабні та жорстокі. У своїй праці «Історичні передумови й чинники виникнення мовного питання в Україні» Юрій Шаповал виокремлює основні етапи лінгвоциду:

1. Від 17 століття до 1917 року. Валуєвський циркуляр (1863) та Емський указ (1876) були найбільшими та найжорстокішими документами, які забороняли повністю українську мову в культурній сфері.

2. «Контрукраїнізація» (1933–1941). За цей період були здійсненні такі утиски: знищення носіїв мови (Голодомор); політичний терор (Розстріляне

відродження); ухвалення нової редакції правопису, що суттєво відрізнялась від попередньої; офіційне введення російської мови у всі сфери життя.

3. Війна, мир і мовна війна без миру (1941–1959). Репресії, асиміляція, переслідування культурних діячів, цензура, русифікація прізвищ.

4. Мовне питання до початку «перебудови» (1960-ті роки – 1985 р.). Радянський уряд активно пропагував російську мову як “мову міжнародного спілкування” і підтримував її використання в усіх сферах суспільства [6].

Як наслідок, століття ворожої політики, спрямованої на знищення національної мови, залишили глибокий слід на українському народі. Цей мовний геноцид, що триває вже понад чотири століття, мав жахливі наслідки, які й досі відчуваються. Хоч українська мова і збереглась до сьогодні, але все ж велика частина населення спілкується російською. Крім цього, від 2014 року на окупованих територіях росією знову почали проводитись дії для знищення національної ідентичності, а з початком повномасштабного вторгнення ця кількість лише зростає. Згідно з дослідженням, яке розміщене на порталі з захисту державної мови, у 2022 році за три місяці війни було зафіксовано 100 фактів лінгвоциду російськими загарбниками [4].

Для кращого вивчення явища лінгвоциду, варто заглибитись в історію інших національностей. Одним із найвідоміших прикладів з минулого є Ірландія. Після завоювання країни Британією, англійська мова почала активно насаджуватися у сфері влади, освіти та торгівлі, а крім цього було введено ряд законів, спрямованих на пригноблення ідентичності народу. Як наслідок, лінгвоцид в Ірландії призвів до поширення англо-ірландського білінгвізму. Ця мовна модель, офіційно визнана на державному рівні та характеризується домінуванням англійської мови в публічному житті, в ЗМІ, бізнесі та освіті. Попри це влада всіма зусиллями підтримує ірландську мову: вона є обов'язковою для державних службовців, у юриспруденції, армії або поліції; створюються мовні курси; фінансується видання книг, газет та журналів [2]. Слід зауважити, що в Україні мовна політика останніми роками також

спрямована на популяризацію національної мови, і порівняно з ірландським досвідом, спостерігаються кращі результати.

В сучасному світі яскравим прикладом лінгвоциду є уйгурська мова, яка стикається з репресіями та політикою асиміляції від китайського уряду. Утиски стосуються таких сфер як освіта (виключення уйгурської мови з навчальних планів), медіа (тотальний контроль над ЗМІ), культура (руйнування пам'яток архітектури, залякування та засудження письменників). Крім цього, розроблені спеціальні асиміляційні програми, метою яких є примусове переселення уйгурів з їхніх традиційних земель. Ці випадки дещо нагадують історію лінгвоциду проти українського народу. Багато міжнародних правозахисних організацій висловили занепокоєння щодо цієї ситуації, але це не принесло бажаних результатів [1].

Проаналізувавши випадки лінгвоциду, можна сказати, що імперська політика часто прагне придушити культуру спадщину поневолених народів. Для цього вони використовують різноманітні аспекти, які спочатку зводять використання мови до усної форми, а згодом до цілковитого зникнення. Важливо усвідомлювати небезпеку лінгвоциду та вживати заходів для його запобігання. Це включає підтримку мовного навчання, заохочення використання мов у публічному житті, захист мовних прав та свобод, боротьба з дискримінацією щодо мов.

Список використаної літератури

1. 'This is our voice': The Uyghur traditions being erased by China's cultural crackdown, 2021. Доступно: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2021/dec/10/this-is-our-voice-the-uyghur-traditions-being-erased-by-chinas-cultural-crackdown> [Дата звернення: 13 квітня 2024]

2. Казакевич О. Мовна асиміляція корінних народів британських островів у ХІХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2017, вип. 48. С. 290-293.

3. Радевич-Винницький Я. Лінгвоцид як форма геноциду. Київ: Укр. вид. спілка ім. Ю. Липи, 2011. С. 8-43.

4. Російська політика лінгвоциду на окупованих територіях України як спосіб демонтажу конституційного ладу України та елемент геноциду проти українського народу, 2022. Доступно: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/rosijska-politika-lingvocidu-na-okupovanih-teritoriyah-ukrayini-yak-sposib-demontazhu-konstitucijnogo-ladu-ukrayini-ta-element-genocidu-proti-ukrayinskogo-narodu> [Дата звернення: 13 квітня 2024]

5. Сушко Р., Левицький Я. Хроніка нищення української мови. Київ 2012. 9 с.

6. Шаповал Ю. І. Історичні передумови й чинники виникнення мовного питання в Україні. *Мовна ситуація в країні : між конфліктом і консенсусом*. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. С. 12–33.

Софія Кріль,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,

професор Наталія Грицак,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

ОСМИСЛЕННЯ СВІТУ ЧАРІВНИХ ІСТОТ ПРАУКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ (ЗА ТВОРАМИ ДАРИ КОРНІЙ)

Сфера української міфології, як в дохристиянські часи, так і після них, була переповнена безліччю захоплюючих оповідей, байок і фольклору. Чарівні істоти прикрашали кожен закуток неосяжної української землі. У минулому наші предки дотримувалися протилежних уявлень про побудову світу та природні явища, щоб осмислити ці явища вони зверталися до релігійних і міфологічних тлумачень [1, с. 7].

Всередині української нації існує захоплююча міфологія, яка є повчальною силою для вивчення власної історії, культури та традиції. Міф виступає засобом розуміння і сприйняття світу. У міфології існує глибокий